

# Spyr Sosialin

Hevur tú ein spurning ella onkran trupulleika, sum tú kundi yngst tær at fingið viðgjørðan í hesum teiginum, so skriva til okkara.

Við vælvild frá fýra serkønum ráðgevarum, kunnu vit senda brævbjálvan til tann av teimum serkønu, sum spurningurin er til.

Skriva til: Sosialin, Box 76, 3800 Argir, og viðmerk brævbjálvan »Spyr Sosialin«.



Marjun Sigurdsdóttir, sosialráðgevi



Marner Simonsen, lækni



Eyðun Joensen, sálarfroðingur



Turid Henze, lögfroðingur



Eyðun Joensen: — Fólk við sinnis- og sálarsjúkum og evnaveik hava vit áður sent av landinum, og tí er tað ikki so logið, at ótryggleikin við júst hesum sjúkum er stórur.

I dag eru møguleikarnir at fáa heilsubót so góðir, at ongum nýtist at vera bangin fyri at koma til okkara, sigur Eyðun.

Eyðun Joensen læs sálarfroði á Lærda Háskúlanum í Keypmannahavn, haðani hann fekk prógv í 1960, og tók síðani sergrein innan kliniska psykologi, sum mest fevnir um virkisøkið í heilsuverkinum.

Eyðun sigur, at meðan hann læs sálarfroði, arbeiddi hann eisini í millumbilum, m.a. eitt skifti barnasjúkrahúsi á deild við »psykosomatiskum« sjúklingum, og seinni í lestrarárum, ið tilsamans vóru átta og eitt hálvt ár, sum sálarfroðingur á neurologiskum og psykiatriskum sjúkrahúsdældum um fyri vaksni. (Nervásjúkufroði og sinnis- og sálarsjúku).

## Áhugavert starv

Tá eg kom heimaftur til Føroya í 1973, var einki veruligt starv skipað fyri sálarfroðingum við útbúgving frá Lærda Háskúlanum í Føroyum, sigur Eyðun og heldur fram: — Eg var kortini ikki arbeiðsleysur, tí tað vóru ymisk øki, har tørvur var á slíkum serkunnleika, sum eg hevði nomið mær í lestrarárum, og skjótt arbeiði eg við øll hugandi virkisøkir innan útbúgving mína.

Eg hevði nógvar arbeiðspláss, men kortini ikki so nógv at gera á hvørjum stað. Hetta var møtumikið og krevjandi, tó at tað helst hevur verið mennandi, á henda hátt at vera við til at leggja lunnar undir sálarfroðislig økir her á landi. Í longdini varð tað kortini ov mikið fyri ein persón, og tá aðrir føroyingar um hetta mundið vóru klæktir sálarfroðingur, bar til hjá mær at siga hesi arbeiði frá mær, sigur Eyðun.

I dag eru trý stórvirki sálarfroðingur í Føroyum: eitt sum adjunktur við Studentaskúlan og HF,

eitt sum adjunktur á Læraraskúlanum og eitt sum kliniskur sálarfroðingur við Sjúkrahúsværk Føroya, sum varð skipað seinasta summar. Hetta seinasta starvið tók eg við, tá tað var lýst leyst.

Arbeiði mitt fevnir yvir at avgera sjúkum og viðgerð av sinnisbrekaðum í Føroyum. Við síðuna av hesum undirvisi eg sjúkraisyrstranæmingum og havi skeið í eftirútbúgving fyri sjúkraisyrstrar og starvsfólk. Hetta er fjøllbroytt og áhugavert arbeiði á einum dæmlicum arbeiðsplássi, og dámar mær hetta sera væl, sigur Eyðun.

I Danmark sigast, at 7. hvørt fólk vitjar á psykiatriskum deildum eitt tíðarskeið í livinum. Hvussu nógvir føroyingar vitja á psykiatriskum deild hjá tykkum?

— Av tí at vit ikki hava nakra skráseting yvir longri áramál ber ikki til at siga, hvussu nógv fólk fáa brúk fyri okkara hjálp, sigur Eyðun og skoytir uppi, at skrásetingin fyri t.d. 1980 visur, at 430 persónar vóru innlagdir á Psykiatriskum deild hetta árið. Ambulantar viðtalur vóru 1282 og psykiatrisk tilsýn við sjúklingum á øðrum sjúkadeildum vóru 107 í tali.

Til samanberingar kann eg upplýsa, at bert 219 innleggjngar vóru í árinum 1976/77, tó at seingjatalið var tað sama, sum i dag.

Umframt hesa skráseting, so eru tað nógvar fólk, sum fáa ambulanta viðgerð, — tað vil siga, at um ein persónur fær servitálur við ein av yvirlæknunum á Landsjúkrahúsinum, so verður viðkomandi ikki skrásettur, uttan so at hann verður innlagdur á deild her. Tí kunnu vit siga, at psykiatriska við-

gerðin er økt setinastu árin, tó at tað ikki er so nógv sum í Danmark.

## Viðgerðartørvur

Tá innleggjngarnar eru øktar í tali seinastu árin, er tað so ikki tekin til, at fólk ikki trivast eins væl og áður?

— Tað er rætt, at nógvar fleiri fólk fáa viðgerð á Psykiatriskum deild í dag, i mun til tá Arni Olsen, yvirlækni byrjaði í 1968 á táverandi Statshospitalinum. (Nú broytt til psykiatrisk deild). Tað er einki at ivast í, at størsti parturin av hesum vøkstri er grundaður á ein viðgerðartørv, sum fyrst nú er við at verða nøktaður. Tó er ikki lætt at gera sær metingar um, hvørt broytta samfelagsmynstrið her á landi, við idnaðarframgongdini, og tí broytta mynstrinum í gerandisdegnum, eisini er viðvirkandi til, at fólk fáa fleiri sjúkum enn áður.

Verður nóg mikið tosa um teir trupuleikar, sum standast av, at fólk nýðast at leita sær hjálp á psykiatriskum deild?

— Sálarlígar sjúkum hava leingi ella altíð havt eina serstöðu í samfelagnum. Soleiðis eisini hjá okkum, og hetta kemur fyri ein part av, at sjúklingarnir hava verið burturbeindir úr eygssjónini hjá vanligum fólk. Ein partur av teimum varð ivaleyst í fyrnduni brent á báli, og seinni vóru tey stúgvandi saman á óhugnaligum stovnum.

I Føroyum hevur tað verið soleiðis, at vit sendu tey av okkum, sum høvdu sinnissjúkum og vóru evnaveik av landinum, har nógvar av teimum vóru verandi allar lividagar teirra.

— Vit hava tí ikki verið von við at hava sinnissjúk og evnaveik fólk millum okkum í gerandisdegnum,

og tá vit vita, at bangilsíð fyri tí ókenda er ein hóttað fyri menniskjað, hevur tað týðning, at vit tosa um hetta og draga tað fram í ljósmála, sum eitt náttúrligt fyrbrigdi, so sum hetta eins og aðrar sjúkum eru.

Tað er tíværri so enn, at nógvar fólk helst aftra seg fyri at søkja psykiatriska hjálp ella viðgerð, hóast teimum tørva tað. Tað er spell, tí sambært hagtølunum, kunnu nógvar av okkum rokna við at hava ferðina tilgøðar. Tað munnu vera fáar familjur, sum ikki á ein ella annan hátt vara av fólk, sum koma soleiðis fyri. Tað átti ikki at verið so, tí nú eru so góðir møguleikar at veita viðgerð, so fólk kunnu gerast frísk ella munandi frægari, og í hesum føri vil eg eisini viðmerkja, at tað hevur týðning, at fólk koma til okkara í góðari tíð.

## Einsemi

Hvat heldur tú um eitt samfelag sum USA, har fólk fara til sálarfroðing eins og vit fara til tannlækna. Er hetta framtíðarvónir tykkara?

— Eg havi eisini hoyrt um amerikansku íbúgvarnar, at teir skulu vera so grammir at ganga til sálarfroðingur og sálarsjúkumlæknar, men eg ivist kortini í, at hetta snýr seg um amerikanarar, sum heild.

I Ameriku eru nógvar fólk ógvuliga fátæk, og tá heilsuverk teirra er soleiðis skipað, at fólk sjálvi skulu gjalda fyri viðgerð, er tað óhugsandi at fátækrafólk nýtt hetta fyrbrigdið. So haldi eg, at tað er eitt mál tey seta fyri at visa teirra sálarlígu og sosialu vælferð. Hugsast kann eisini, at hesi fólk ikki hava nakran at leita sær ráð frá, og tí søkja sær serkøna hjálp, sum tey so

eisini hava ráð at gjalda fyri.

Hinvegin er ikki fyrist, at undirstætutin hugsar so nógvar um egna sálarlígu stöðu, tí tey hava hópin av trupuleikum í gerandisdegnum, at dragast við, eitt nú eru livikørini so háttáði, at tú skal brúka nógva tíð til at skaffa tær til matna og til at fáa tak yvir høvdið. Hesi fólk liva eisini tættari at hvørjum øðrum, og hava helst betri møguleika at leita sær ráð og stuðul frá medmenniskjum teirra.

Hvørjar sálarlíga og sinnissjúkum eru mest av í Føroyum?

— Hesin spurningur er torførur at svara, men umframt tær sálarlígu sjúkurnar, sum kunnu koma til øll fólk, um tey t.d. í tíðarskeiði eru í onkrari kreppustöðu, so kunnu vit í skrásetingum siggja, at Skizofreni og manio-depressiv sjúkum eru tær, sum eru tilstaðar her á landi.

Kunnu hesar sjúkum arvast?

— Vit kunnu ikki siga, at hesar sjúkum beinleiðis kunnu arvast og eisini ganga í arv, men umstøðurnar kunnu gera, at í ávisum familjum, har hesar sjúkum eru, kann ein teirra lættari fáa brek, enn í t.d. familjum, har sjúka ikki hevur verið áður.

Her kunnu ymisk viðurskifti, umhvørvið o.a. vera ein av orsøkunum sum kunnu gera seg galdandi, tá talan er um sinnissjúkum í barna- og ungdomsárum ella á ellisárum.

Hvat hendur, tá sjúklingur hevur verið á psykiatriskari deild. Taka tit familjuna við í viðgerðini, og fyrireika tit sjúklingin til at fara út í samfelagið aftur?

— Høvuðsendamálið er